

Kortom, er zijn mogelijkheden te over. Buiten de departementen, die dus vrijwel allemaal meedoen, hebben met name overheidsinstanties met een grote centrale juridische directie aansluiting gezocht bij het puntenstelsel. De werkwijze van het puntenstelsel is wellicht ook meer geëigend voor grotere eenheden waar veel juristen werken, maar waar tegelijkertijd juridische bijscholing niet vanzelfsprekend is. Dit neemt niet

weg dat gepromoot wordt dat ook bij andere – niet juridische – directies, agentschappen en diensten het puntenstelsel een vast onderdeel wordt van het loopbaanbeleid voor juristen en juridische beleidsmedewerkers.

Is het toeval dat uitgerekend een directeur van OCW voorzitter is van een commissie die ziet op de ontwikkeling van overheidsjuristen door middel van onderwijs? Wat betreft het onderwerp is er een

relatie met OCW en de affiniteit zal niet geheel toevallig zijn. Maar verder is het zeker geen automatisme dat ik voorzitter ben geworden.

Zie voor meer informatie over het puntenstelsel, het evaluatieverslag van de pilot, het formulier om de punten bij te houden, contactinformatie en meer www.puntenstelsel.nl.

Atlas van de rechtspraktijk brengt in kaart waar juristen werken

Ivar Timmer, clustermanager Legal Management, Kenniscentrum Maatschappij en Recht, Hogeschool van Amsterdam

Hoeveel juridische functies zijn er in Nederland in het bedrijfsleven, bij gemeenten en rijksoverheid? Wat is daarbinnen de verdeling tussen WO- en HBO-functies? Leidt de vergrijzing de komende jaren tot een tekort aan juristen of zorgt de groei van juridische opleidingen -nog steeds- voor een overschot? Ruim twee jaar geleden vormden dergelijke vragen voor het onderzoeksprogramma Legal Management van het Kenniscentrum Maatschappij en Recht (KMR) van de Hogeschool van Amsterdam (HvA) de aanleiding voor de start van het project Atlas van de rechtspraktijk. Het eerste tastbare resultaat is inmiddels opgeleverd: een digitale kaart van de Nederlandse rechtspraktijk, bestemd voor gebruik in het hoger juridisch onderwijs. De komende maanden vindt nog nadere analyse plaats en verschijnen rapportages over omvang van de rechtspraktijk en trends en ontwikkelingen op de juridische arbeidsmarkt.

Kenniscentrum Maatschappij en Recht
Het Kenniscentrum Maatschappij en Recht (KMR) is het onderzoeksinsti-

tuut van het Domein Maatschappij en Recht van de HvA, waaraan twee juridische bacheloropleidingen verbonden zijn (HBO-Rechten en Sociaal Juridische Dienstverlening). Onderzoeksthema binnen de juridische tak van het KMR is legal management: vraagstukken rondom de organisatie van juridische dienstverlening. Per februari 2014 biedt het KMR ook een deeltijdmasteropleiding *Legal Management*

aan voor juridische professionals met ruime werkervaring.¹ Zowel voor het onderzoeksprogramma, de ontwikkeling en accreditatie van de master Legal Management, als voor de discussie of de sterke groei van de bachelor HBO-Rechten wellicht tot het instellen van een numerus fixus zou moeten leiden, bestonden de hierboven beschreven vragen. Deze kunnen worden samengevat in de vraag: hoe steekt de





Nederlandse rechtspraak precies in elkaar?

Opzet van het onderzoek

Het onderzoek startte begin 2011. Vooraf werden enkele keuzes gemaakt rondom de te hanteren definities. Wat rekenen we bijvoorbeeld nog tot de *rechtspraak*? En wat is precies een *juridische functie*? Zeker onder juristen al snel voer voor ellenlange discussies. Samengevat heeft het onderzoek zich gericht op een enge definitie van de rechtspraak (organisaties of onderdelen van organisaties die werkzaamheden verrichten die hoogwaardige juridische expertise vereisen) en een strikte definitie van juridische functies (een functie die een juridische opleiding op hbo-niveau of hoger

vereist). Vanaf het begin was de insteek om de resultaten van het onderzoek ook in een digitale Atlas voor studenten beschikbaar te stellen, ter ondersteuning van beroepsoriëntatie, het vinden van stage- en afstudeerplaatsen en het verrijken van de context van juridisch-inhoudelijk onderwijs. Sdu Uitgevers, dat door uitgaven als de *Gids van de Rechtspraak* en de jaarlijkse *Stand van De Advocatuur* reeds over veel gegevens beschikt, werd benaderd om de vormgeving van deze website te verzorgen.

Vanzelfsprekend zijn er over belangrijke delen van de rechtspraak al veel gegevens bekend. De klassiek-juridische sectoren (rechterlijke macht, advocatuur, notariaat, gerechtsdeur-

waarders) zijn goed gedocumenteerd. Ook verschillende deelsectoren (bijvoorbeeld de fiscaal-juridische praktijk) zijn door goed georganiseerde beroepsverenigingen relatief eenvoudig in kaart te brengen. Het onderzoek kon zich daardoor vooral richten op de gebieden waar minder zicht op bestaat. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het bedrijfsleven, de centrale en decentrale overheid, belangenorganisaties, detacheringbureaus en internationale organisaties. Door een combinatie van enquêtes, onderzoek naar jaarverslagen, verzamelen van personeelsadvertenties en interviews met experts is inmiddels een gedegen beeld ontstaan van omvang en belangrijkste kenmerken van de Nederlandse rechtspraak. Voor de Rijksoverheid is daarvoor samengewerkt met het Kenniscentrum Wetgeving en Juridische zaken van het ministerie van V&J dat, een gelukkig toeval, ook bezig was om meer zicht te krijgen op het aantal en type juridische functies binnen de Rijksoverheid.

Eerste resultaat

De digitale Atlas van de rechtspraak (www.atlasrechtspraak.nl) wordt inmiddels gebruikt in het onderwijs. In de Atlas zijn ruim 1500 voor de rechtspraak relevante organisaties opgenomen. Aantallen juridische functies per organisatie worden, mede vanuit het oogpunt de Atlas niet te snel te laten verouderen, in globale categorieën weergegeven. De Atlas bevat hiernaast toelichtingen op sectoren van de rechtspraak, interviews met juristen uit de praktijk, beschrijvingen van belangrijke organisaties en allerlei aanvullend studiemateriaal. Alle opleidingen HBO-Rechten in Nederland hebben zich achter het initiatief geschaard en zich voor vier jaar aan het project verbonden. Ontwikkeling en actueel houden van de Atlas is een kostbare operatie. De Atlas is daarom helaas –nog– niet openbaar toegankelijk. Deelnemende opleidingen betalen alle een klein bedrag per student per jaar om hen toegang te verschaffen. Het KMR bewerkt en analyseert de gegevens inmiddels

tot verschillende wetenschappelijke publicaties, waaronder een algemeen artikel over omvang en inrichting van de rechtspraktijk, inclusief een gedetailleerd overzicht van de circa 65-70.000 juridische functies die Nederland kent. Meer specifiek zal ook een onderzoeksrapport over de arbeidsmarkt voor HBO- en WO-rechten verschijnen. Momenteel verricht het KMR voor het Landelijk Opleidingsoverleg Sociaal Juridische Dienstverlening bovendien een aanvullend arbeidsmarktonderzoek naar functies die op het snijvlak van juridische en agogische werkzaamheden liggen, zoals schuldhulpverlening, sociaal raadsliedenwerk of reclassering.

Juridische arbeidsmarkt: ontwikkelingen

Alhoewel nog nadere analyses moeten plaatsvinden zijn de belangrijkste conclusies van de arbeidsmarktonderzoeken in hoofdlijnen duidelijk. De arbeidsmarktpositie voor juristen is de komende 2-3 jaar nog niet rooskleurig. Vanaf dat moment wordt deze positie, onder meer door de toenemende invloed van de vergrijzing, waarschijnlijk stapsgewijs beter. Met name bij de decentrale overheid, maar ook in andere sectoren, biedt de vergrijzing dan ook goede mogelijkheden voor hbo'ers. Gelet op de huidige studentenaantallen is het zowel voor WO- als HBO-Rechten wel zinvol om verdere groei in toom te houden,

bijvoorbeeld door het instellen van een numerus fixus en/of heldere voorlichting over de kansen op de arbeidsmarkt.

Functiedifferentiatie nog onderontwikkeld

Alumni HBO-Rechten hebben het in de huidige arbeidsmarkt extra zwaar door concurrentie van werkzoekende WO'ers die op HBO-functies solliciteren. Het is dan ook niet verwonderlijk dat veel van hen onder deze omstandigheden nog voor een vervolgstudie Rechten aan de universiteit kiezen. Veel personeelsmanagers en leidinggevenden geven in dit verband overigens aan dat functiedifferentiatie in de rechtspraktijk in veel organisaties sowieso nog niet voldoende ontwikkeld is. Het komt relatief veel voor dat WO'ers werkzaam zijn in functies die feitelijk voor een belangrijk deel op HBO-niveau liggen, bijvoorbeeld doordat een groot deel van de te behandelen casuïstiek vanuit juridisch-inhoudelijk perspectief relatief eenvoudig is. Een dergelijke situatie heeft voordelen, maar ook belangrijke nadelen. WO'ers zijn door opleiding en persoonlijkheidskenmerken eerder geneigd (te)veel aandacht te besteden aan analyse, waar dit soms efficiëntie en een spoedige behandeling negatief kan beïnvloeden. Bovendien zal een medewerker met een achtergrond WO-Rechten eerder zijn uitgekeken op de juridisch-inhoudelijke uitda-

ging die functies op hbo-niveau bieden. In een goede arbeidsmarkt zijn getalenteerde medewerkers uit een dergelijke functie snel vertrokken -terwijl zij dan net zijn ingewerkt-, in een slechte arbeidsmarkt blijven ze zitten in een functie die hen inhoudelijk onvoldoende uitdaagt. De aandacht die er in HBO-opleidingen is voor communicatieve en organisatorische vaardigheden zal ook een positieve invloed kunnen hebben op effectiviteit en kwaliteit van juridische dienstverlening in dergelijke functies. Een scherpere functiedifferentiatie is bedrijfseconomisch, organisatorisch en uit oogpunt van personeelsplanning in veel organisaties dan ook verstandig. In de wat verder gelegen toekomst zal dit door toenemende krapte op de arbeidsmarkt ook noodzakelijk blijken. Voor zowel WO'ers als HBO'ers kunnen dan meer passende functies en carrièrepaden worden ontwikkeld, terwijl kwaliteit en efficiëntie kunnen toenemen.

Toekomst en mogelijkheden tot samenwerking

De Atlas en onderliggende database zullen de komende jaren verder worden verfijnd en aangevuld met nadere analyses op deelonderwerpen. Het is de intentie van het KMR om de Atlas te ontwikkelen tot een kennisbank die niet alleen nuttig is voor het onderwijs, maar ook voor wetenschappers en beleidsmakers. De laatste groep zal zich voorafgaand aan het ontwerp of de invoering van regelgeving bijvoorbeeld meer gedetailleerd kunnen afvragen hoeveel juridische professionals in de praktijk bij de uitvoering van nieuwe regelgeving betrokken zullen zijn. Het KMR is dan ook graag bereid tot samenwerking en tot het delen van beschikbare gegevens.

Neem voor meer informatie contact op met het Kenniscentrum Maatschappij en Recht (www.hva.nl/kmr), of projectleider Ivar Timmer (i.timmer@hva.nl, 020-595 2813/ 06-211 56 094).

¹ Zie www.hva.nl/mlm voor meer informatie

Atlas

